

**YAPILANDIRMACI YAKLAŞIMA DAYALI DİN KÜLTÜRÜ VE AHLAK
BİLGİSİ DERSLERİNDE ÖĞRETİM UYGULAMALARI: ÖĞRETİM
MATERYALLERİ ÖRNEKLİĞİ**
**INSTRUCTIONAL PRACTICES IN CONSTRUCTIVIST-BASED RELIGIOUS
CULTURE AND ETHICS COURSES: AN EXAMPLE OF INSTRUCTIONAL
MATERIALS**

Tuncay Ceylan

Dr., Milli Eğitim Bakanlığı, Van, Türkiye

tuncyceylan@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-7864-8999

Öz

Yapılandırmacı yaklaşımda, öğrencilerin öğrenmelerini yapılandırmaları için etkili olan önemli öğelerden biri öğretim materyalleridir. Çalışmanın amacı, öğrencilerin dini öğrenmelerini etkili bir şekilde yapılandırmaları için Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kullanılacak öğretim materyallerini, materyallerin tasarım ve kullanım ilkelerini belirlemektir. Araştırma, nitel bir yaklaşım olan durum çalışması desenine göre tasarlanmıştır. Araştırma verileri, doküman incelemesi tekniğiyle elde edilmiştir. Toplanan veriler üzerinde içerik analizi yapılmış; önce kodlara ve daha sonra da temalara ulaşılmıştır. Bu temalar, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına dayalı Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinde kullanılacak öğretim materyalleri, materyallerin tasarım ilkeleri ve materyallerin kullanım ilkeleridir.

Temalar kapsamında yapılan analiz sonucunda, öğrencilerin dini öğrenmelerini etkili bir biçimde yapılandırmaları için çoğunlukla birincil bilgi kaynaklarını kullanmaları desteklenmektedir. Yanı sıra ikincil bilgi kaynakları da farklı görüşleri yansıtacak zenginlikte ve birden çok materyalle birlikte kullanılabilir. Öğretim materyalleri; öğrenciye görelilik, esneklik, gerçekçilik, anlamlılık ve çok kültürlülük ilkelerine uygun tasarlanmalıdır. Uygun bir şekilde tasarlanan materyallerin kullanımı da öğrenci aktifliği ve öğretmen rehberliği temel esasına göre olmalıdır. Bununla birlikte farklı tür materyaller bir sistem bütünlüğünde ve iş birliği ile kullanılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Yapılandırmacılık, Öğretim Materyalleri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Öğretim Uygulamaları.

Abstract

The Constructivist approach emphasizes instructional materials as a pivotal factor for students to effectively construct their learning. This study aims to identify appropriate instructional materials for Religious Culture and Ethics courses, supporting students in constructing religious knowledge. The research was designed in according to the case study design, which is a qualitative approach. Research data was obtained using the document analysis technique. Content analysis was conducted on the collected data, leading to the identification of codes and subsequently, themes. These themes are teaching materials, design principles

of materials, and usage principles of materyalse that can be used in Religious Culture and Ethics courses based on the learning approach.

Analysis within these themes underscores the importance of students primarily engaging with primary sources to foster effective religious learning. Supplementary use of secondary sources, offering diverse perspectives, enriches learning alongside multiple materials. Instructional materials should be designed following principles of customization, flexibility, realism, significance, and multiculturalism. Well-designed materials should align with principles of active student engagement and instructor guidance. Moreover, the collaborative use of diverse material types is recommended for a comprehensive educational experience.

Key Words: Religious Education, Constructivism, Instructional Materials, Religious Culture and Ethics, Teaching Practices.

Giriş

Eğitim öğretim faaliyetleri gerçekleştirilirken çeşitli model ve yaklaşımlar uygulanmaktadır. Gün geçtikçe daha etkili ve verimli model ve yaklaşım geliştirme arayışları ve bunların eğitim öğretim faaliyetlerinde uygulanması devam etmektedir. Bu çerçevede nesnelci (pozitivist) bilgi anlayışının bir ürünü olan davranışçı ve bilişsel öğrenme kuramları uzun süre eğitim alanında uygulanmıştır. Daha sonra ise öznelci (postmodern) bilgi anlayışının bir ürünü olan yapılandırmacılık yaklaşımı eğitim alanında uygulanmaya başlanmıştır.¹

Yapılandırmacılık, başlangıçta bilginin insan tarafından nasıl öğrenildiğine yönelik bir kuram şeklinde gelişmiştir. Daha sonra ise, bilginin insan tarafından nasıl yapılandırıldığına ilişkin bir yaklaşıma dönüşmüştür.² Bu nedenle yapılandırmacılık, bir öğretim modeli olmaktan çok bir öğrenme kuramı olarak değerlendirilmektedir.³ Yapılandırmacı yaklaşımda, öğrenmenin nasıl daha etkili bir şekilde oluşturulabileceğine ilişkin farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu çerçevede literatürde üç çeşit yapılandırmacılığın öne çıktığı görülmektedir. Bunlar, bilişsel yapılandırmacılık, radikal yapılandırmacılık ve sosyal yapılandırmacılıktır. Piaget'nin görüşleri çerçevesinde geliştirilen bilişsel yapılandırmacılığa göre birey kendi öğrenmelerini özümleme, uyarılma ve bilişsel denge süreçleriyle katımlı, aktif ve bireysel olarak yapılandırmaktadır.⁴ Glaserfeld'in görüşlerine dayandırılan radikal yapılandırmacılığa göre bireyden bağımsız, bireyin dışında mutlak bilgi yoktur. Bilgi, birey tarafından, onun sorumluluğunda anlamlandırılarak ve yorumlanarak

¹ Deniz Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", *Sınıfta Demokrasi*, ed. Ali Şimşek (Ankara: Eğitimsen Yayınları, 2000), 51-61; Hasan Aydın, *Felsefi Temelleri Işığında Yapılandırmacılık* (Ankara: Nobel Yayınları, 2007), 5-7; Bünyamin Yurdakul, "Yapılandırmacılık", *Eğitimde Yeni Yönelimler*, ed. Özcan Demirel (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2010), 39.

² Özcan Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme* (Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2007), 233.

³ Dale H. Schunk, *Öğrenme Teorileri Eğitimsel Bir Bakışla*, Çev. ed. Muzaffer Şahin (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2009), 236-237; Nuray Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya* (Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 2012), 597.

⁴ Jean Piaget, *Çocukta Zihinsel Gelişim*, Çev. Hüsen Portakal (İstanbul: Cem Yayınevi 1999), 13; Robert E. Slavin, *Eğitim Psikolojisi Kuram ve Uygulama*, Çev. ed. Galip Yüksel (Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013), 32-33; Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, 32-37.

yapılandırılmaktadır.⁵ Deneyimler kişiye göre değiştiği için gerçekliğin tek ve mutlak bir görünüşü bulunmamaktadır.⁶ Vygotsky'in görüşleriyle temellendirilen sosyal yapılandırmacılık ise öğrenmede sosyal etkileşime vurgu yapmaktadır. Sosyal yapılandırmacılığa göre bilme sürecinin temeli, karşılıklı sosyal etkileşim, iletişim ve birlikteliğe dayanmaktadır.⁷

Nesnelci (pozitivist) yaklaşımın merkezci, indirgemeci ve tek tipli bilgi, öğrenme ve öğretme anlayışının⁸ aksine, yapılandırmacı yaklaşım bireyi merkeze alan, öznel ve çoklu bir anlayış önermektedir. Buna göre yapılandırmacı yaklaşımda bilgi, bireyin deneyimleri, gözlemleri, yorumlamaları ve mantıksal değerlendirmeleri ile birey tarafından oluşturulmaktadır.⁹ Bu yaklaşımda öğrenme, bireyin kendisi tarafından temelden bir anlam oluşturma sürecidir. Bu anlam, dışarıdan doğrudan bir aktarım şeklinde olmayıp birey tarafından ve onun sorumluluğunda yapılmaktadır.¹⁰ Yapılandırmacı yaklaşımda öğretme ise öğrencilerin öğrenmelerine yoğunlaşmaktadır.¹¹ Bu nedenle yapılandırmacı öğretimde, öğrencilerin hangi koşullarda daha etkili öğrenebilecekleri ve öğrenmelerini yapılandırabilecekleri üzerinde durulmaktadır.¹²

Yapılandırmacı yaklaşıma göre öğrencilerin bilgiyi yapılandırabilmeleri için aktif katılımlı zengin öğretim ortamlarının düzenlenmesi gerekir.¹³ Bu ortamın oluşmasını sağlayan önemli öğelerden biri de öğretim materyalleridir.¹⁴ Öğretim materyalleri, öğrencilerin öğrenmelerini ve öğrenci katılımını kolaylaştıran, öğretmenlerin etkili öğretimler yapmalarını sağlayan her türlü kaynak ve öğretim yardımcılarıdır.¹⁵ Yapılandırmacı yaklaşımda öğretim materyalleri bilgiyi aktarmak

⁵ Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, 572-573.

⁶ Marcy P. Driscoll, *Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi*, Çev. Ömer F. Tutkun, Seçil Okay, Evrim Şahin (Ankara: Anı Yayıncılık, 2012), 433-434; Mehmet Arslan, "Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 40/1 (2007), 53-54; Muhiddin Okumuşlar, *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi* (Konya: Yediveren Kitap Yayınları, 2014), 39-40.

⁷ Yüksel Özden, *Öğrenme ve Öğretme* (Ankara: Pegem Yayıncılık, 2003), 60; Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, 54-56; Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 63-65.

⁸ Nurettin Şimşek, "Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım", *Eğitim Bilimleri ve Uygulama* 3/5 (2004), 124-125; Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 66-67.

⁹ Driscoll, *Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi*, 432-433; Schunk, *Öğrenme Teorileri Eğitimsel Bir Bakışla*, 264-267; Hasan H. Şaşan, "Yapılandırmacı Öğrenme", *Yaşadıkça Eğitim* 74-75, 2002; Yurdakul, "Yapılandırmacılık", 49-50.

¹⁰ Ş. Yaşar, "Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci", *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (1998), 72-73; Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 63; Yurdakul, "Yapılandırmacılık", 41; Gürcü Koç - Melek Demirel, "Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 27 (2004), 174-176.

¹¹ Koç - Demirel, "Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma", 176.

¹² Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 64.

¹³ Yurdakul, "Yapılandırmacılık", 49-57; Şaşan, "Yapılandırmacı Öğrenme"; Koç - Demirel, "Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma", 176; Şimşek, "Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım", 125-126.

¹⁴ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 53-54; Eda Erdem, *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001), 49-56.

¹⁵ Sharon E. Smaldino vd., *Eğitim Teknolojileri ve Öğrenme Araçları*, çev. Asım Arı (Konya: Eğitim Yayınevi, 2015), 36; Cavit Binbaşıoğlu, *Öğretim Metodu ve Uygulama* (Ankara: Binbaşıoğlu Yayınevi, 1974), 76; Tuğba Yanpar Şahin - Soner Yıldırım, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (Ankara: Anı Yayıncılık 1999), 20-21.

veya sunmak amacıyla kullanılmaz. Bu yaklaşımda öğretim materyalleri, öğrencilerin kendi öğrenmelerini oluşturmaları için öğrenmeyi desteklemek ve/veya kolaylaştırmak amacıyla kullanılır.¹⁶ Bu nedenle öğrenme öğretme süreçlerinde uygun öğretim materyalleri yapılandırmacı yaklaşıma uygun tasarlanıp kullanılmalıdır.¹⁷

Günümüzde birçok ülkede olduğu gibi¹⁸ Türkiye’de de son yıllarda yapılan öğretim programı değişikliklerinin temelinde öğrenci ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla yapılandırmacılık yaklaşımı yer almaktadır.¹⁹ Diğer derslere paralel olarak 2005 ve 2006,²⁰ 2010²¹ ve 2018²² Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi öğretim programlarının (4-8 ve 9-12. sınıflar) geliştirilmesinde de yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı dikkate alınmıştır. Programda yapılandırmacılık yaklaşımı dikkate alınarak, dinle ilgili öğrenmelerin öğrenci merkezli bir anlayışla öğrenci tarafından yapılandırılması amaçlanmıştır.²³

DKAB derslerinde öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini etkili bir şekilde yapılandırabilmeleri için zengin öğrenme ortamlarına dayalı öğretim materyallerinin yapılandırmacı yaklaşıma uygun tasarlanmaları ve kullanılmaları gerekir.²⁴ Materyallerin yaklaşımın kabulleri çerçevesinde işe koşulmadığı aksi bir durum, öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini etkili bir biçimde yapılandıramamalarına, harcanan zamanın, emeğin ve maliyetin boşa gitmesine ve öğretim materyallerinden verim sağlanamamasına neden olabilir.²⁵ Çünkü öğrenme modelleri, en iyi öğrenmenin nasıl olabileceği, hangi öğretim ortamlarında öğrenmenin daha etkili bir şekilde gerçekleşebileceği, hangi materyallerin nasıl

¹⁶ Erdem, *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı*, 49-56.

¹⁷ Deryakulu, “Yapıcı Öğrenme”, 53-54; Tuğba Yanpar Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* (Ankara: Anı Yayınları, 2012), 18; Erdem, *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı*, 49-56.

¹⁸ Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 18.

¹⁹ Aydın, *Felsefi Temelleri Işığında Yapılandırmacılık*, 5-7; Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 31-32; Arslan, “Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar”, 44-45.

²⁰ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*, (Ankara: MEB, 2005); Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Klavuzu*, (Ankara: MEB, 2006).

²¹ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Klavuzu* (Ankara: MEB, 2010); Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı* (Ankara: MEB, 2010).

²² Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)* (Ankara: MEB 2018); Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)* (Ankara: MEB 2018).

²³ Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 18.

²⁴ Deryakulu, “Yapıcı Öğrenme”, 53-54; Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 18; Mahmut Zengin, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşım* (İstanbul: Dem Yayınları, 2017), 334; Erdem, *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı*, 49-56.

²⁵ Müslim Pekköz - Rifat Hancılar, *Eğitimde Görme ve İşitme Araçları* (Ankara: Güvendi Matbaası, 1972), 35; Süleyman Doğdu - Zülfiyar Arslan, *Eğitim Teknolojisi Uygulamaları ve Eğitim Araç Gereçleri* (Ankara: Tek Işık Baskı, 1993), 353-354; Eyup Şimşek – Tecelli Karasu, “Din Eğitiminde Engellilere Yönelik Öğretim Materyalleri (Öğretmen Görüşlerine Dayalı)” *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 37 (2016), 55.

tasarlanıp kullanılacağı konularında farklı varsayımlar ileri sürmektedir.²⁶ Bu nedenle yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde öğrencilerin dini öğrenmelerini etkili bir şekilde yapılandırabilmeleri için hangi öğretim materyallerinin kullanılabileceği, materyallerin nasıl tasarlanacakları ve nasıl kullanılacakları incelenmesi gereken bir konu olarak değerlendirilebilir.

Literatürde din eğitimi ve öğretiminde yapılandırmacı yaklaşımın imkân ve sınırları üzerinde çeşitli çalışmaların yapıldığı görülmektedir.²⁷ Yapılan çalışmalarda din eğitimi ve öğretiminde yapılandırmacı yaklaşımın uygulanabilirliği konusu felsefi boyutuyla incelenmiştir. Fakat bu çalışmalarda, yapılandırmacı yaklaşıma dayalı din öğretiminde öğretim materyalleri konusunun incelenmediği belirlenmiştir. Oysaki yapılandırmacı yaklaşımın din eğitimi ve öğretimine uygulanabilirliği konusu, öğretim materyalleri açısından da araştırılarak konunun eğitsel boyutuyla değerlendirilmesine katkı sağlanabilir. Yani sıra eğitim faaliyetlerinde, öğretim materyallerinin öğrencilerin dini öğrenmelerini yapılandırmalarındaki etkisi de ortaya konulabilir. Bu ihtiyaç doğrultusunda yapılan bu çalışmanın problem cümlesi şöyle ifade edilebilir: *Öğrencilerin DKAB derslerinde dini öğrenmelerini etkili bir şekilde yapılandırabilmeleri için öğretim materyalleri nasıl olmalıdır?*

Bu temel problem çerçevesinde şu alt problemlerin cevabı aranmıştır: Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde,

- Hangi öğretim materyalleri kullanılmalı?
- Öğretim materyalleri nasıl tasarlanmalı?
- Öğretim materyalleri nasıl kullanılmalı?

Araştırmanın amacı öğrencilerin dini öğrenmelerini etkili bir şekilde yapılandırmaları için DKAB derslerinde kullanılacak öğretim materyallerini, materyallerin tasarım ve kullanım özelliklerini belirlemektir. Araştırma, DKAB derslerinde öğrencilerin dini öğrenmelerini etkili bir biçimde yapılandırabilmeleri için öğretim materyalleri konusunda örnekler sunmaktadır. Ayrıca araştırma din eğitimi ve öğretiminde yapılandırmacı yaklaşımı eğitsel boyutuyla ele alarak alanda özgün bir özelliğe sahiptir.

²⁶ Driscoll, *Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi*, 13; Senemoğlu, *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*, 93-94; Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 18.

²⁷ Recep Kaymakcan, "Türkiye'de Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık: Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı Bağlamında Bir Değerlendirme", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 7/1 (2007); Yıldız Kızılabdullah, *Yapılandırmacılık Yaklaşımının İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008); Davut Karaman, *Din Öğretimi ve Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı; Ortaöğretim DKAB Dersinin Değerlendirilmesi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008); Mahmut Zengin, *Yapılandırmacılık ve Din Eğitimi İlköğretim DKAB Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Öğretmen Görüşleri Açısından Etkililiği* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010); Halit Ev, "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Yapılandırmacı Öğrenme-İmkân ve Sınırlılıklar-", *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 32 (2010); Yusuf Ceylan, *Eğitimde Yapılandırmacılık ve Din Eğitimi* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013); Okumuşlar, *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*; Zengin, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşım*.

1. Yöntem

1.1. Desen

Çalışmada nitel bir araştırma yöntemi olan durum çalışması deseni kullanılmıştır. Bu yöntem çalışma probleminin detaylıca incelenmesini, betimlenmesini ve yorumlanmasını sağlamaktadır.²⁸ Araştırmada dinle ilgili öğrenmelerin etkili bir biçimde yapılandırılması için öğretim materyallerinin çeşitleri, tasarimsal ve kullanım ilkeleri araştırma durumu olarak belirlenmiş ve bu durumun detaylıca incelenmesi yapıldığı için durum çalışması deseni kullanılmıştır.

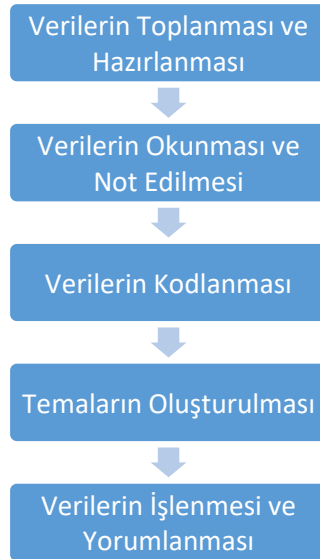
1.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama kaynağı olarak nitel yöntem tekniklerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Belgesel tarama olarak da isimlendirilen doküman incelemesi, araştırma konusuyla ilgili kitaplardan, raporlardan, makalelerden, dergilerden vb. dokümanlardan veri toplama tekniğidir.²⁹ Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşım, öğretim materyalleri ve din eğitimi alanında çalışma konusuyla ilgili belirlenen dokümanlar incelenmiştir.

1.3. Veri Analizi

Dokümanlardan ulaşılan verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır.³⁰ Bunun için nitel araştırma veri analiz basamaklarına uygun olarak beş aşamalı bir süreç izlenmiştir.³¹ Bu basamaklar aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 1: Veri Analiz Süreci

²⁸ John W. Creswell, *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, Çev. ed. Selçuk Beşir Demir, (Ankara: Eğiten Kitap Yayınlar, 2017), 14.

²⁹ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler* (Ankara: Nobel Akademik Yayınları, 2018), 230-231; Creswell, *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, 191.

³⁰ Creswell, *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, 197-200.

³¹ John W. Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşımaya Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, ed. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2018), 182-187; Creswell, *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, 197-200.

Veri analiz sürecinde ilk olarak ham veriler toplanmış ve analiz edilmek için hazırlanmıştır. İkinci aşamada hazırlanan veriler okunup konuyla ilgili bilgiler bilgisayara not edilmiştir. Üçüncü aşamada toplanan veriler kodlanmıştır. Dördüncü aşamada kodlardan temalar oluşturulmuştur. Son aşamada ise ulaşılan bulgular temalar başlığında görsellerle sunularak işlenmiş ve literatür çerçevesinde yorumlanmıştır.

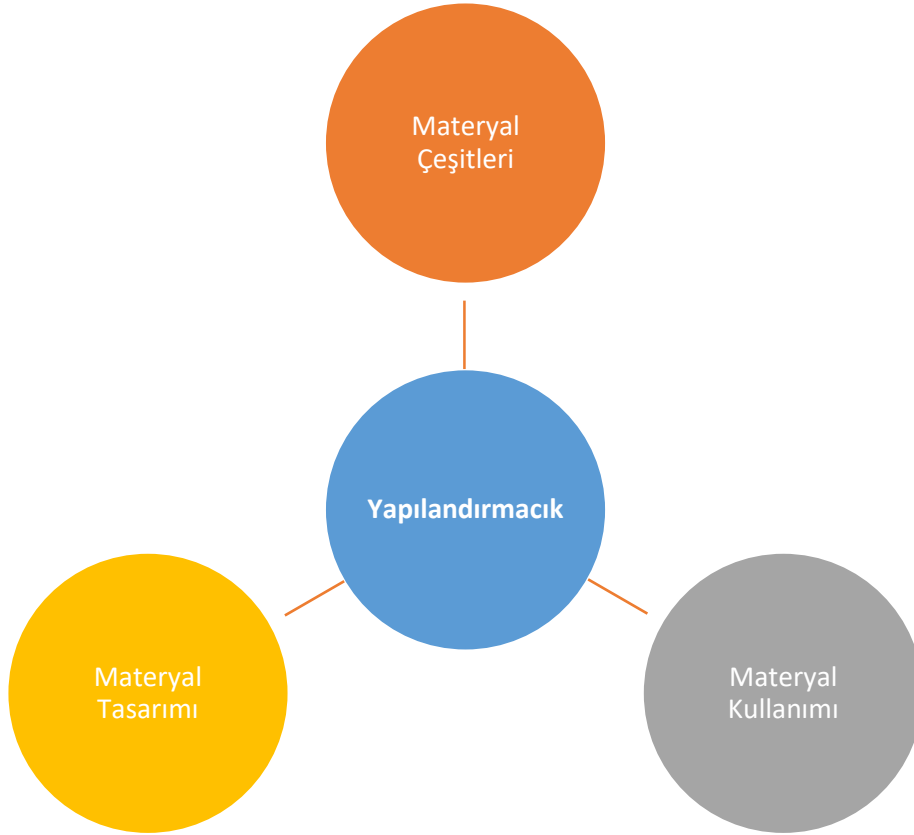
1. 4. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın geçerlik ile güvenirliliğini sağlamak amacıyla durum çalışması deseni geçerlik güvenirlilik stratejileri kullanılmıştır.³² Buna göre geçerlik için kodlar ve temalar derinlemesine betimlenmiştir. Araştırma uzman görüşüne sunularak bulguların tarafsızlığı sağlanmaya gayret edilmiştir. Güvenirlilik için ise araştırma süreci ayrıntılı bir şekilde belirtilerek açıklık stratejisine başvurulmuştur. Ayrıca temaların verilerle olan tutarlıkları sürekli kontrol edilerek iç kontrol sağlanmaya çalışılmıştır.

2. Bulgular

Araştırmanın temaları aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 2: Temalar

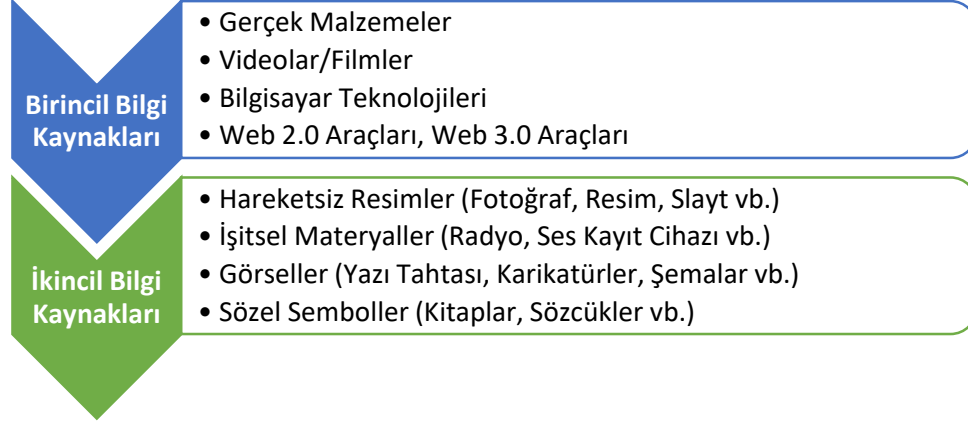
Bulgular belirlenen temalar başlığında incelenmiştir.

³² Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*, 194-197, 251-252; Ranjit Kumar, *Araştırma Yöntemleri*, ed. Ömay Çokluk (Ankara: Edge Akademi Yayınları, 2011), 197-199.

2. 1. Materyal Çeşitleri

Yapılandırmacı yaklaşımda öğrenme, bireysel bir süreç olup öğrenenin bilgiyi yapılandırmasına dayanmaktadır. Bu nedenle öğretimde işlenen konuya ilişkin farklı bakış açıları ortaya koymak ve çok yönlülüğü sağlamak amacıyla çok kaynaklı, çok materyalli ortamlar tercih edilmelidir.³³ Yapılandırmacı yaklaşımda kullanılacak öğretim kaynakları aşağıda gösterilmiştir.

Şekil 3: Kullanılacak Öğretim Materyalleri

Yapılandırmacı yaklaşımda çok materyalli öğretim uygulamaları tercih edilse de her materyal türü öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmada aynı etkiye sahip değildir. Bu nedenle öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmalarında kullanılacak öğretim materyalleri, etkili olma durumuna göre nasıl kullanılacağı birincil bilgi kaynakları ve ikincil bilgi kaynakları alt temasında aşağıda incelenmiştir.

2. 1. 1. Birincil Bilgi Kaynakları

Yapılandırmacı yaklaşıma uygun tasarlanan öğretim faaliyetlerinde, öğrenenlerin çoğunlukla birincil bilgi kaynaklarından bilgi edinmeleri ve öğrenmeleri desteklenmektedir.³⁴ Birincil bilgi kaynakları, öğrenenlerin doğrudan yaşayarak, deneyimleyerek veya gözlemleyerek bilgi edinmelerini sağlayan kaynaklardır. Birincil bilgi kaynakları ham bilgilerin yer aldığı kaynaklardır. Bunlara özellikle gerçek yaşamdan edinilen deneyimler, yanı sıra videolar/filmler, belgeler, istatistiksel bilgiler örnek verilebilir.³⁵

Birincil bilgi kaynaklarından öğrenmeler gerçekleştirmek daha zordur denilebilir. Çünkü birincil bilgi kaynaklarından edinilen öğrenmeler, öğrencilerin aktif katılımları ve zihinsel çabaları sonucu ön bilgi ve deneyimlerle ilişkilendirilerek kişiye özgü anlam ve yorum olarak yapılandırılır ve sınıf içi etkinliklerle sınırlanır.³⁶ Yapılandırmacı öğretim uygulamalarında öğrenciler, birincil bilgi kaynaklarından

³³ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 66-67; Okumuşlar, *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*, 16-17; Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 29; Eda Erdem - Özcan Demirel, "Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23 (2002), 86.

³⁴ Schunk, *Öğrenme Teorileri Eğitimsel Bir Bakışla*, 264-267; Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 64-65; Erdem, *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı*, 51.

³⁵ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 64-65.

³⁶ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 64-65.

bilgileri kendilerine sunulduğu biçimiyle doğrudan almazlar. Öğrenciler birincil bilgi kaynaklarından bilgileri ham bir biçimde alarak kendi deneyim, ön öğrenme ve yaşantılarıyla ilişkilendirerek ihtiyaçları doğrultusunda yeni öğrenmeler oluştururlar.³⁷

Birincil bilgi kaynakları Edgar Dale tarafından geliştirilen yaşantı konisinin tabanında yer aldığından³⁸ çoklu duyuya dayalı öğrenme, somut öğrenme, yaparak yaşayarak öğrenme, basit öğrenme, kalıcı öğrenme ve gözlem yoluyla öğrenme imkânı sağlamaktadırlar.³⁹ Bu nedenle öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmalarında en etkili kaynaklar birincil bilgi kaynaklarıdır denilebilir. Birincil bilgi kaynakları, öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini etkili bir şekilde yapılandırabilmelerinde birebir gözlemlene ve doğrudan doğruya yaşayarak bilgi oluşturmaya imkân sağlamaktadır. Örneğin namazla ilgili konuların öğretiminde seccade, tespih; temizlikle ilgili konuların öğretilmesinde sabun, su; sadakayla ilgili konuların öğretiminde para; hac ile ilgili konuların öğretiminde hurma, zenzem, ihram gibi malzemeler bizzat öğrenciler tarafından gerçek ortamlarda kullanılarak öğrencilere gerçek yaşam deneyimi yaşatılabilir.⁴⁰ Böylece öğrenciler dinle ilgili öğrenmelerini kendi yaşantılarıyla gerçek malzemeler kullanarak yaparak yaşayarak en etkili şekilde yapılandırabilirler.

Birincil bilgi kaynaklarından olan videolar/filmler göze ve kulağa hitap ederek kalıcı ve etkileyici öğrenmelerin oluşmasını sağlamaktadır.⁴¹ Gerçek hayat bağlamlarının sınıf ortamına yansıtılmasına imkân sağlayan videolar/filmler gibi hem görsel hem de işitsel materyaller kullanılarak, öğrencilere gerçeğe çok yakın bağlamlar sunmak veya tamamen gerçek olayları sınıfa yansıtmak mümkün olabilmektedir. Ham bilgiyle dolu olan bu ortamlar, öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmalarını sağlamaktadır.⁴² Örneğin Kâbe'nin canlı görüntüsü öğrencilere derste izletilerek, öğrencilerin Kâbe'yi gerçek bir şekilde görmeleri sağlanabilir. Böylece öğrenciler gerçek bir yaşantı üzerine Kâbe hakkındaki bilgilerini yapılandırabilirler.

Birincil kaynaklardan bilgi sunan bilgi ve iletişim teknolojileri de yapılandırmacı yaklaşıma dayalı din öğretimi ortamlarının temel materyallerdendir. Bu materyallerle yapılandırmacı öğrenme ortamlarını hazırlamak daha da etkili

³⁷ Yurdakul, "Yapılandırmacılık", 49-57; Şimşek, "Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım", 125-126; Koç - Demirel, "Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma", 176; Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 64-65.

³⁸ Edgar Dale, *Audio-Visual Methods in Teaching*, Revised Edition, The United States Of America, The A Holt-Dryden Book Press, Inc, 1959, 42-53.

³⁹ Kamuran Çilenti, *Eğitim Teknolojisi (Kavramlar Araç ve Yöntemler Merkezler)* (Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1979), 39-41; Halil İbrahim Yalın, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2003), 82-90.

⁴⁰ Beyza Bilgin - Mualla Selçuk, *Din Öğretimi-Özel Öğretim Yöntemleri-* (Ankara: Gün Yayınları, 1997), 98-101; Halis Ayhan, *Eğitim Bilimine Giriş ve İslamiyetin Eğitime Getirdiği Değerler* (İstanbul: Damla Yayınevi, 1986), 317-318; Mustafa Öcal, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1991), 117-132; Mehmet Korkmaz, *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2018), 118-120.

⁴¹ Çilenti, *Eğitim Teknolojisi*, 56-58; Kenan Okan, *Eğitim Teknolojisi (Eğitim Araçlarından Yararlanma)*, (Ankara: Gül Yayın Evim, 1979), 86-87.

⁴² Okumuşlar, *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*, 107.

olduğundan⁴³ yapılandırmacı yaklaşıma dayalı öğretme ortamları teknoloji temelli olmalıdır.⁴⁴ Teknoloji temelli materyallerin zengin, etkili, gerçekçi, iş birlikli, etkileşimli, ulaşılabilir özellikleri⁴⁵ öğrencilere dinle ilgili öğrenmeleri yapılandırmaları için önemli fırsatlar sunmaktadır. Özellikle bilgisayar teknolojisine dayalı bilgisayar destekli öğretim yazılımlarından öğretici yazılımlar, alıştırma ve uygulama yazılımları, eğitsel oyun yazılımları, simülasyon yazılımları ve problem çözme yazılımları kullanılarak öğrencilerin öğrenme sürecine aktif katılımı ve kendi öğrenmelerini oluşturmaları sağlanabilmektedir.⁴⁶ Örneğin hac ibadetiyle ilgili simülasyon teknolojileri kullanılarak öğrencilerin gerçeğe benzer yaşantılar geçirerek hac ile ilgili öğrenmelerini yaşayarak yapılandırmaları sağlanabilir. Öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırabilmelerinde etkileşimli sosyal öğrenme ortamları oldukça gerekli olduğundan, çoklu iletişim kurmayı sağlayan etkileşimli teknolojiler de yapılandırmacı din öğretiminde kullanılması gereken önemli araçlardır. Teknoloji destekli sosyal etkileşimli öğrenme ortamlarında öğrenciler, öğretmen-öğrenci, öğrenci-öğrenci bilgi alışverişinin yanı sıra çeşitli bilgi kaynaklarından yararlanır ve olabildiğince birincil bilgi kaynaklarına ulaşırlar.⁴⁷ Yapılandırmacı din öğretiminin öngördüğü etkileşimli sosyal öğrenme ortamları özellikle Web 2.0 internet teknolojileriyle tasarlanabilmektedir. Web 2.0 teknolojileri olarak bilinen sosyal medya/ağlar, vikiler, bloglar, podcast gibi uygulamalar, öğrenenlerin bilgiye ulaşmasına ve paylaşmasına, bilgiyi eleştirebilmesine, bilgiye katkı sağlamasına, yorum yapmasına, anlam oluşturmaya, öğrenmeye aktif katılmasına ve birincil kaynaktan bilgi edinmesine imkân sağlayarak herkesin kendi öğrenmelerini oluşturabilmesini sağlamaktadırlar.⁴⁸ Örneğin 7. sınıf 5. ünite de "İslam Düşüncesinde Yorumlar" konusu işlenirken Alevilik-Bektaşilikle ilgili olarak, sosyal ağ teknolojileri üzerinden uzaktaki/yakındaki konu alanı uzmanı sınıfa davet edilerek öğrencilerin kaynağa soru sorma, bilgi alışverişinde bulunma gibi aktif öğrenci katılımını sağlayacak etkileşimli ortamda öğrenmelerini yapılandırmaları sağlanabilir. Benzer şekilde materyal tasarımını bireye özgü kişiselleştiren, içeriği akıllı bir biçimde oluşturan ve materyalin birey tarafından kullanılmasına fırsat sunan Web 3.0 araçları⁴⁹ da yapılandırmacı öğrenme süreçlerinde kullanılabilir.

⁴³ Driscoll, *Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi*, 457; Erdem - Demirel, "Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı", 84-85.

⁴⁴ Erdem, *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı*, 49.

⁴⁵ Aytekin İşman, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (Ankara: Sempati Pegem A Yayınları, 2005), 150-151.

⁴⁶ Şahin - Yıldırım, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 59-64; Yalın, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 165-179; Yurdakul, "Yapılandırmacılık", 57-58; Haluk Özmen, "Fen Öğretiminde Öğrenme Teorileri ve Teknoloji Destekli Yapılandırmacı (Constructivist) Öğrenme", *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET January 2004 3/1* (2004), 104, 109.

⁴⁷ Erdem, *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı*, 51-52.

⁴⁸ Smaldino vd., *Eğitim Teknolojileri ve Öğrenme Araçları*, 188-202; Mehmet Barış Horzum, "Öğretmenlerin Web 2.0 Araçlarından Haberdarlığı, Kullanma Sıklıkları ve Amaçlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Uluslararası İnsan Bilimleri 7/1* (2010), 610-611.

⁴⁹ Horzum, "Öğretmenlerin Web 2.0 Araçlarından Haberdarlığı, Kullanma Sıklıkları ve Amaçlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", 606-611.

2. 1. 2. İkincil Bilgi Kaynakları

Dinle ilgili öğrenmelerin yapılandırılmasında kullanılacak kaynaklardan biri de ikincil bilgi kaynaklarıdır. İkincil bilgi kaynakları, öğrenenlere öğretim uygulamaları esnasında sunulan ve başkalarının oluşturulmuş bilgileri ihtiva eden kaynaklardır.⁵⁰ Ders kitapları, yazılı materyaller, öğretmen takrirleri ikincil bilgi kaynaklarına örnek verilebilir.⁵¹

Nesnelci (pozitivist) bilgi anlayışına dayanan öğretim uygulamalarında çoğunlukla ikincil bilgi kaynakları kullanılarak öğrenmeler, bilgi aktarımları gerçekleştirilir.⁵² Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı öğretim uygulamalarında ise ikincil bilgi kaynaklarının kullanımı pek önerilmemektedir. Çünkü ikincil bilgi kaynaklarının kullanıldığı öğretim uygulamalarında öğrencilerden kendi öğrenmelerini, anlamlarını oluşturmaları veya bilgiyi işlemeleri beklenmemektedir. İkincil bilgi kaynaklarında yer alan bilgiler, kaynağı hazırlayanlar tarafından daha önceden oluşturulmuş, anlamlar ve yorumlar yapılmıştır. Bu nedenle ikincil bilgi kaynaklarını kullanmak öğretmen ve öğrenciler için daha kolay görünmektedir.⁵³

Yapılandırmacı öğretim uygulamalarında öğrencilerin kendi öğrenmelerini yapılandırmaları amaçlandığı için çoğunlukla birincil bilgi kaynakları kullanılmalıdır. Eğer buna imkân yoksa ancak o zaman ikincil bilgi kaynakları kullanılabilir. Fakat bu durumda da konuyla ilgili farklı bakış açıları yansıtan ve birden çok öğretim materyali birlikte kullanılmalıdır.⁵⁴ Yine kullanılacak ikincil bilgi kaynaklarının öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmalarını sağlayacak biçimde tasarlanmasına ve öğrenci merkezli olarak kullanılmasına dikkat edilmelidir.⁵⁵ Böylece öğrenciler kendilerine sunulan dinle ilgili bilgileri olduğu gibi kabul etmek yerine, aktif olarak ulaştığı bilgileri seçme, karşılaştırma, işleme, değerlendirme ve anlamlandırma imkânına sahip olabilirler.

DKAB derslerinde kullanılacak ikincil bilgi kaynakları şöyle sıralanabilir: Hareketsiz resimler (fotoğraf, resim, slayt vb.) ve işitseller (radyo, ses kaydedici vb.), görsel semboller (kara tahta, karikatürler, diyagramlar, şemalar, grafikler vb.) ve sözel semboller (söylenen, okunan ve yazılan sözcükler-yazılı materyaller gibi).

2. 2. Öğretim Materyallerinin Tasarım İlkeleri

Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde kullanılacak öğretim materyallerinin etkililiği, bu materyallerin yaklaşımın kabulleri çerçevesinde tasarlanmasıyla yakından ilişkilidir. Yanı sıra öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmalarına kolaylık sağlamak amacıyla öğretim materyallerinin belli ilkelere göre tasarlanması gerekir. Bu ilkeler şöyle belirtilebilir:

⁵⁰ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 65-66.

⁵¹ Cevat Alkan, *Eğitim Teknolojisi* (Ankara: Atilla Kitabevi, 1995), 48; Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 65-66.

⁵² Yurdakul, "Yapılandırmacılık", 49-57; Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 65-66.

⁵³ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 64-66.

⁵⁴ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 65-66.

⁵⁵ Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 18; Erdem, *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı*, 49-56.

Şekil 4: Materyal Tasarım İlkeleri

Tasarım ilkeleri ulaşılan alt temalar başlığında aşağıda incelenmiştir.

2. 2. 1. Öğrenciye Görelik

Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde öğretim materyalleri öğrenci merkezli ve tüm öğrencilerin aktifliği ilkesine uygun hazırlanmalı, öğrenciye alıştırmaya, katılım ve uygulama imkânı sağlamalıdır.⁵⁶ Materyallerde dinle ilgili bilgiler, öğrencilerin kültürel yapıları ve bireysel farklılıkları taranarak ve bu veriler göz önüne alınarak oluşturulmalıdır. Dinin inanç, ibadet, ahlak gibi öğretilerinin tümünün bireylerin kişisel algı biçimleri ve düzeyleri göz önüne alınarak sunulmalıdır.⁵⁷ Çünkü materyal, öğrencilerin yaşantılarını yansıtıyorsa öğrenme daha kolay olmakta, öğrenciler kendisine göre olan materyallerle daha çok ilgilenecek etkili bir biçimde yeni öğrenmeler oluşturmaktadırlar.⁵⁸ Materyalde öğrencilerin tamamlayacağı yerler olmalı, içerik öğrencilerin etkinliğiyle tamamlanmalıdır.⁵⁹ Örneğin materyal içeriği namaz kılınmanın nedenlerini doğrudan vermek yerine “Sizce namaz neden kılınmalıdır?” sorusuyla öğrenci farklılıkları gözetilerek ve öğrencilerin katılımıyla oluşturulmalıdır.

2. 2. 2. Esneklik

Materyalde içerik, öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırabileceği esneklikte olmalıdır. Yapılandırmacı yaklaşımda öğretim hedefleri genel olup⁶⁰ öğrenenlerin anlam oluşturmasıyla yapılandırıldığı için materyallerde içerik, konu

⁵⁶ Deryakulu, “Yapıcı Öğrenme”, 65-66; Okumuşlar, *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*, 73-74.

⁵⁷ Okumuşlar, *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*, 73-74.

⁵⁸ Pekgöz - Hancılar, *Eğitimde Görme ve İşitme Araçları*, 119; Şahin - Yıldırım, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 27-31.

⁵⁹ Şahin - Yıldırım, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 27-31.

⁶⁰ Şaşan, “Yapılandırmacı Öğrenme”; Erdem - Demirel, “Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı”, 84.

merkezli değil öğrenen merkezli hazırlanmalıdır.⁶¹ Bu bağlamda hazırlanacak içerik, tüm dengeli bir anlayışla bütüncül bir yapıda esnetilerek sunulmalıdır. Çünkü konu içeriğinin bütünsel tasarım düzeyi, öğrencilerin bilgiyi yapılandırma boyutunu şekillendirmektedir.⁶² Konu içeriği bütünsel bir yapıda sunulurken içerik temel kavramlar, ilkeler ve konular etrafında yapılandırılmalı,⁶³ gerek duyulduğunda içerik kolay bir şekilde değiştirilebilir güncellikte olmalı⁶⁴ ve konunun farklı açılardan görülmesine imkân sağlayacak çok örneklerle tasarlanmalıdır.⁶⁵ Bu kapsamda yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde kullanılacak öğretim materyallerinde dini içerik doğrudan aktarılmamalı, öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini keşfetmelerine, içerikle etkileşim kurmalarına ve bilgiyi yapılandırmalarına yönelik esnek nitelikte tasarlanmalıdır.

Dini anlamların oluşturulmasında dil önemli olduğundan⁶⁶ materyal içeriğinde kullanılan dil de öğrencilerin din diline uygun olmalıdır. Öğrenciyi öğrenme sürecinde aktif kılmak için materyalde sorular kullanmaya dikkat edilmelidir. Fakat sorulacak sorular tek cevaplı, tek yönlü veya ezbere dayalı olmamalıdır. Öğrencilerin kendi anlamlarını oluşturmaları için hazırlanan sorular üst düzey düşünme, analiz etme ve yorum yapma niteliğinde olmalıdır.⁶⁷ Bu amaçla cevabı evet veya hayır tarzındaki sorulardan kaçınılmalı, bunun yerine öğrencilerin öğrenmelerini yapılandırmaları için açık uçlu ve düşünmeyi uyarıcı sorular sorulmalıdır.⁶⁸ Örneğin “Sizce zekât verilmeli midir?” gibi tek cevaplı bir soru yerine, “Zekât neden verilmelidir?” gibi öğrencilerin düşünmelerini uyarıcı sorular sorulmalıdır.

2. 2. 3. Gerçekçilik

Materyal, gerçekçi olmalı ve gerçek hayatta kullanılabilir nitelikte tasarlanmalıdır. Yapılandırmacı bir materyal gerçek yaşamla ilişkili ve özgün olmalıdır.⁶⁹ Materyal gerçek hayattan kopuk olmayıp hayat şartlarını ve sorunlarını yansıtabilecek nitelikte ayrıntılar, düşündürücü sorular içermeli⁷⁰ ve gerçek yaşama aktarılabilir niteliktedir.⁷¹ Dinle ilgili öğrenmeler de gerçek yaşam deneyimleri üzerinde yapılandırıldığı için öğretim materyallerinde dini bilgiler, öğrencilerin gündelik

⁶¹ Koç - Demirel, “Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma”, 176-178; Erdem - Demirel, “Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı”, 84-85; Yurdakul, “Yapılandırmacılık”, 47-48.

⁶² Deryakulu, “Yapıcı Öğrenme”, 67-70; Erdem - Demirel, “Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı”, 84-85.

⁶³ Koç - Demirel, “Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma”, 178; Şimşek, “Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım”, 125.

⁶⁴ Şimşek, “Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım”, 125.

⁶⁵ Akif Ergin, *Öğretim Teknolojisi: İletişim* (Ankara: Pegem Personel Eğitim Merkezi, 1995), 63-84.

⁶⁶ Recep Kaymakcan, “Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık”, *Din Eğitiminde Çağdaş Konular*, ed. Mustafa Köylü (İstanbul: Dem Yayınları, 2012), 83.

⁶⁷ Koç - Demirel, “Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma”, 178.

⁶⁸ Yurdakul, “Yapılandırmacılık”, 52-53; Şaşan, “Yapılandırmacı Öğrenme”.

⁶⁹ Koç - Demirel, “Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma”, 178.

⁷⁰ Driscoll, *Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi*, 439; Şimşek, “Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım”, 128; Erdem - Demirel, “Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı”, 84-85.

⁷¹ Yurdakul, “Yapılandırmacılık”, 50.

bilgileriyle bağlantı kurularak hazırlanmalıdır.⁷² Bu nedenle materyal hazırlamada dini bağlamlar oluşturulmalı ve materyal öğrenilmiş ilgili konulara, gündelik yaşantılara ilişkin referanslar içermelidir. Öğrencilerin yeni öğrenmeleri gerçekleştirebilmeleri için bilgiler eski ve yeni bağlamlar içerisinde birlikte verilerek tasarlanmalıdır.⁷³ Örneğin Ramazan Bayramı ile ilgili bilgiler, öğrencilerin bu bayramdaki yaşantılarıyla ilişkilendirilerek hazırlanmalıdır.

2. 2. 4. Anlamlılık

Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı öğretim uygulamalarında kullanılacak öğretim materyalleri anlamlı olmalı ve anlamlı öğrenmeler gerçekleştirebilmelidir. Öğrenciler kendisine anlamlı gelen bilgiler üzerine daha rahat yeni öğrenmeler inşa edebilirler.⁷⁴ Bu nedenle yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde materyaller, öğrencilerin öğrenmelerini gerçekleştirebilecek düzeyde anlamlı olmalıdır. Materyaller öğrencilerin kendi öğrenmelerini yapılandıramamalarına neden olacak düzeyde aşırı düzeyde basit⁷⁵ veya öğrencilerin algı düzeylerini aşacak kadar karmaşık olmamalıdır.⁷⁶ Örneğin bir materyalde Allah inancıyla ilgili ne "Allah vardır." gibi basitleştirilmiş bir içerik, ne de Allah'ın varlığıyla ilgili öğrencilerin algı düzeyini aşacak kadar karmaşık kelimeler yer verilmelidir. Bunun yerine materyal öğrencilerin varlık üstünde bağlamsal ve bütüncül düşünmesini sağlayacak seviyede bir içerikle, öğrencilerin kendi görüşlerini oluşturmalarını sağlayacak biçimde hazırlanmalıdır.

2. 2. 5. Çok Kültürlülük

Yeni öğrenmeler öğrencilerin bilgi, inanç, tutum ve yaşantılarıyla birlikte yaşanan sosyal yapı içerisinde yapılandırılmaktadır.⁷⁷ Başka bir deyişle dinle ilgili yeni öğrenmeler, öğrencilerin kültürel yapıları ve bireysel farklılıkları üzerinde yapılandırılmaktadır.⁷⁸ Çünkü yapılandırmacı yaklaşımda öğrencilerin yeni öğrenmeleri inşa etmeleri üzerinde sahip oldukları önceki bilgiler, dünya görüşü ve inançlar belirleyici bir etkiye sahiptir.⁷⁹ Bu kapsamda materyaller sınıftaki öğrencilerin inanç, tutum ve yaşantılarını yansıtabilecek çok kültürlü bir temel üzerinde tasarlanmalıdır.⁸⁰

Özellikle yapılandırmacı temelli çoğulcu din eğitimi uygulamaları çerçevesinde⁸¹ öğretim materyallerinde hem farklı dinlere hem de aynı din içerisindeki anlayış farklılıklarına yer verilerek, öğrencilerin çok kültürlü bir temelde dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmalarına imkân sağlanmalıdır. Çünkü öğrenciler, konuyla ilgili farklı bakış açıları, görüş ve yaklaşımları görüp kendi öğrenmelerini,

⁷² Okumuşlar, *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*, 73-74; Kaymakcan, "Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık", 83.

⁷³ Yurdakul, "Yapılandırmacılık", 49.

⁷⁴ Ergin, *Öğretim Teknolojisi: İletişim*, 63-84.

⁷⁵ Şimşek, "Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım", 128.

⁷⁶ Şahin - Yıldırım, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 27-31.

⁷⁷ Kaymakcan, "Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık", 83.

⁷⁸ Okumuşlar, *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*, 73-74.

⁷⁹ Şimşek, "Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım", 125.

⁸⁰ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 65-66.

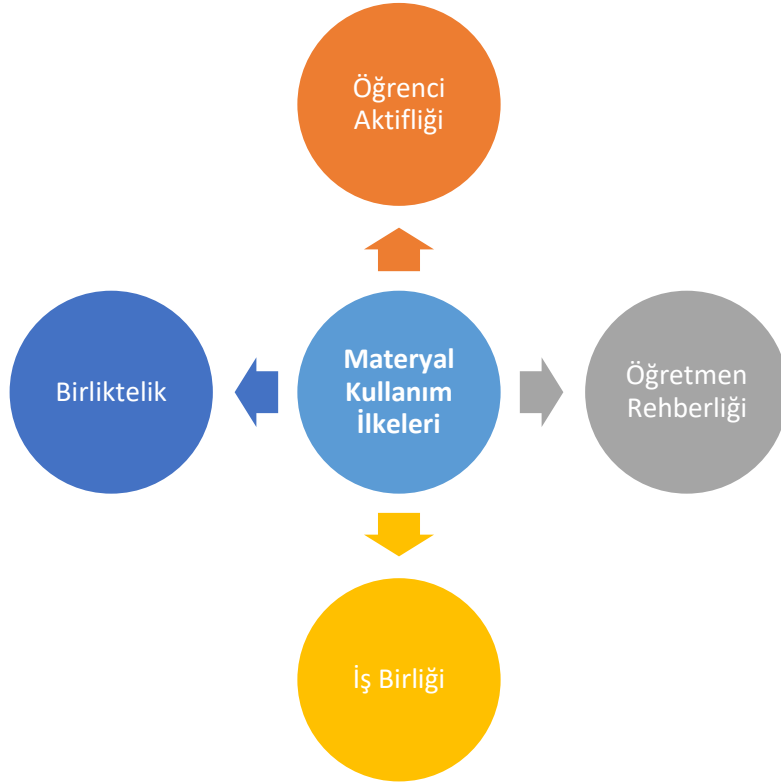
⁸¹ Kaymakcan, "Türkiye'de Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık: Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı Bağlamında Bir Değerlendirme", 182-183.

anlam ve yorumlamalarını oluştururlar.⁸² Bu nedenle yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB dersleri için öğretim materyalleri hazırlanırken sınıf içinde farklı kültürler, inançlara, yorumlara sahip öğrencilerin de olabileceği anlayışıyla materyaller farklılıkları içerecek zenginlikte ve öğrencilerin dini tecrübelerine uygun hazırlanmalıdır. Böylece öğretim materyalleri öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine, birbirlerini tanımalarına ve anlamalarına, hoşgörü ve birlikte yaşama bilincini geliştirmelerine katkı sağlanabilecektir. Örneğin materyalde oruç ile ilgili anlam tasarlanırken İslam içi yorumların (Alevilik-Bektaşılık gibi) ve diğer dinlerin (Yahudilik, Hristiyanlık gibi) oruçla ilgili anlayışlarına yer verilebilir.

2. 3. Materyallerinin Kullanım İlkeleri

Öğretim materyalleri ne kadar iyi düzeyde tasarlansalar da doğru bir biçimde kullanılmadıklarında emek, zaman ve maliyet kaybına neden olur.⁸³ Ayrıca öğretim materyalleri etkili bir biçimde kullanılmadıkları zaman öğrencilerin kendi öğrenmelerini yapılandıramamalarına neden olabilmektedir. Öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini etkili bir biçimde yapılandırabilmeleri için belirlenen ilkeler aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 5: Materyal Kullanım İlkeleri

Materyal kullanım ilkeleri ulaşılan alt tema başlıklarında incelenmiştir.

⁸² Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 65-66.

⁸³ Cevat Alkan, *Eğitim Ortamları (Kavramlar Süreçler Araçlar Gereçler Planlama Organizasyon Yönetim Kullanma)* (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1979), 188; Enver Tahir Rıza, *Eğitim Teknolojisi Uygulamaları* (İzmir: Anadolu Matbaası, 1997), 49; İsa Halis, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme* (Ankara: Nobel Yayınları, 2002), 37.

2.3.1. Öğrenci Aktifliği

Öğretim uygulamaları öğrenci merkezli ve öğretmen rehberlikli temel kabulüne dayalı olan yapılandırmacı yaklaşımın uygulandığı DKAB derslerinde, öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmalarında öğretim materyallerinin etkili olabilmesi için materyal kullanımı da öğrenci merkezli ve öğretmen rehberlikli temel ilkesine dayandırılmalıdır.⁸⁴

Geleneksel nesnelci bilgi anlayışta olduğu gibi öğretim materyalini sadece öğretmen kullanırsa⁸⁵ materyal öğretim aracı olur; öğrenci kullanırsa materyal öğrenme aracı olur ki en iyisi bu yoldur.⁸⁶ Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde, materyallerin öğrenme aracı olarak işe koşulması için materyal kullanılırken öğrencilerin hem fiziksel hem de zihinsel katılımı sağlanmalıdır. Öğrencilerin fiziksel katılımından maksat aktif olması, pasif alıcı durumundan çıkarılmasıdır. Zihinsel katılımından maksat ise birtakım uyarıcılar (soru yönetme gibi) veya dikkat çekicilerle (gerçek yaşamdaki öneminin açıklanması gibi) öğrenci zihninin öğrenilecek konuya yoğunlaştırılmasıdır.⁸⁷ Bu şekilde öğrenciler dinle ilgili öğrenmelerini kendisi yapılandırabilir, öğrenmeye daha fazla güdülenir ve yeni şeyler öğrenmek için motive olurlar.

Öğrenciler öğretim materyallerinin kullanım süreçlerinde olduğu gibi materyallerin tasarlanmaları ve hazırlanmaları süreçlerinde de aktif olmalıdırlar. Bu süreçlerde öğretmenler ise öğrencilere rehberlik etmelidir.⁸⁸ Bu durum da öğrencilerin öğrenmelerini yapılandırmalarına katkı sağlayacaktır.⁸⁹

2.3.2. Öğretmen Rehberliği

Öğrencilerin materyal kullanım sürecinde aktif olduğu yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde öğretmenlerin rehber olması, öğrenmelerin yapılandırılmasını kolaylaştırmaktadır.⁹⁰ Bu nedenle öğretmen, materyal kullanım sürecinde rehberlik rolünü üstlenmelidir.⁹¹

Yapılandırmacı öğretim uygulamalarında materyal kullanım süreçlerinde öğretmen, geleneksel anlayıştaki gibi materyali kullanıp bilgiyi doğrudan aktaran otorite değildir.⁹² Bu süreçte öğretmen, öğrencilerin kendi öğrenmelerini yapılandırmaları için onlara daha çok birincil bilgi kaynaklarını, gerçek, doğal ve zengin öğrenme ortamlarını sunan, öğrencileri materyallerle karşılaştıran, materyal

⁸⁴ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 65-66.

⁸⁵ Yurdakul, "Yapılandırmacılık", 49-57; Şaşan, "Yapılandırmacı Öğrenme"; Demirel, *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*, 236; Şimşek, "Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım", 125-126.

⁸⁶ Doğdu - Arslan, *Eğitim Teknolojisi Uygulamaları ve Eğitim-Araç Gereçleri*, 353-354.

⁸⁷ Rauf Yıldız, "Öğretim Araç-Gereçlerini Etkili Kullanma", *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, ed. Rauf Yıldız (Konya: Atlas Kitabevi, 2004), 42-43.

⁸⁸ Alkan, *Eğitim Ortamları (Kavramlar Süreçler Araçlar Gereçler Planlama Organizasyon Yönetim Kullanma)*, 156-158; Doğdu - Arslan, *Eğitim Teknolojisi Uygulamaları ve Eğitim-Araç Gereçleri*, 353-354; İşman, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, 32-33.

⁸⁹ Yelken, *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*, 62-63.

⁹⁰ Sait Güngör Elgin, "Öğretim Araç ve Gereçlerinin Kullanımı", *Eğitim Bilimleri Eğitim Teknolojisi*, ed. Ayhan Hakan (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1987), 84-85.

⁹¹ Alkan, *Eğitim Ortamları (Kavramlar Süreçler Araçlar Gereçler Planlama Organizasyon Yönetim Kullanma)*, 156-158.

⁹² Yurdakul, "Yapılandırmacılık", 49; Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 66.

kullanmada öğrencilere rehberlik ederek onlara keşfetme, anlamlandırma, araştırma ve inceleme fırsatları sunan rehberdir.⁹³

Materyal kullanım sürecinde öğretmen, gerekli ipuçlarını vererek öğrencileri yeni sentezlere ulaşması için güdümelidir.⁹⁴ Bu süreçte öğretmen, öğrencilere geri bildirimler vererek öğrencilerin kendi eksikliklerini ve hatalarını görmelerine, sahip oldukları ön bilgileri öğrenme sürecine katmalarına, farklı kişilerle ve/veya bilgi kaynaklarıyla etkileşime girmesine yardımcı olmalıdır.⁹⁵ Örneğin öğrencilerin caminin bölümleriyle ilgili öğrenmelerini yapılandırmasına yardımcı olmak amacıyla cami maketinin kullanılacağı bir derste, öğrencinin aktif ve öğretmenin rehber olması için öğretmenin caminin bölümlerini gösteren bir maketin nasıl yapılacağını uygulamalı olarak öğrencilere göstermesi gerekir. Daha sonra öğretmen, öğrencilerin ön öğrenmelerini de kullanarak caminin bölümlerini gösteren bir maketi yapmaları için onlara rehberlik etmeli ve öğrencilerin yaptıkları maketleri öğrencilerle birlikte değerlendirmelidir. Böylece öğrenciler cami konusuyla ilgili kullanılan öğretim materyallerini kendileri tasarlayıp kullanmakta aktif, öğretmen ise rehberlik rolünü yapmış olur.

2.3.3. İş Birliği

Öğretim materyalleri, etkileşimli sosyal bir ortamda eğitsel iş birliğiyle, kubaşık bir biçimde kullanılmalıdır. Öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini etkili bir biçimde yapılandırmaları için etkileşimli bir öğretim ortamının oluşturulması gerekir. Özellikle sosyal yapılandırmacı yaklaşıma dayalı din öğretiminde en iyi öğrenmeler sosyal etkileşimli ortamlarda iş birliğiyle yapılandırılmaktadır.⁹⁶ Bu nedenle materyal kullanım sürecinde öğrenciler, diğer bireylerle etkileşime özendirilmelidir.⁹⁷ Böylece öğrenciler öğrendiklerini arkadaşları ve öğretmenleriyle paylaşarak ve onlarla etkileşime girerek anlamlandırabilir ve yapılandırabilirler.⁹⁸ Örneğin “Temel Değerlerimiz” konusuyla ilgili sosyal medya, bloglar, paylaşım siteleri gibi Web 2.0 teknolojileri eğitimsel iş birliğiyle kullanılarak sosyal etkileşimli bir ortamda öğrenciler öğrenmelerini sınar, öğretmen ve öğrencilerle etkileşim kurarak öğrenmelerini yeniden yapılandırabilirler.

2.3.4. Bütünlük

Farklı tür materyaller bir sistem bütünlüğünde birlikte kullanılmalı. Yapılandırmacılıkta birey kendi öğrenmelerini yapılandırdığı için birden çok duyuya hitap eden ve konuyla ilgili farklı görüşleri yansıtan çeşitli materyaller belli bir sistem bütünlüğünde kullanılmalıdır.⁹⁹ Özellikle ikincil bilgi kaynakları kullanıldığında

⁹³ Firdevs Güneş, *Yapılandırıcı Yaklaşımla Sınıf Yönetimi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2007), 80; Deryakulu, “Yapıcı Öğrenme”, 66; Yurdakul, “Yapılandırmacılık”, 49; Şimşek, “Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım”, 126.

⁹⁴ Ayhan Aydın, *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme-Öğretim* (Ankara: Tekağaç Eylül Yayıncılık, 2007), 377.

⁹⁵ Şimşek, “Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım”, 126.

⁹⁶ Deryakulu, “Yapıcı Öğrenme”, 63-64; Arslan, “Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar”, 52; Okumuşlar, *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*, 73-74.

⁹⁷ Yurdakul, “Yapılandırmacılık”, 50.

⁹⁸ Driscoll, *Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi*, 433-434; Gülşen Bağcı Kılıç, “Oluşturmacı Fen Öğretimi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi* 1/1 (2001), 7, 12.

⁹⁹ Alişan Hızal, *Uzaktan Öğretim Süreçleri ve Yazılı Gereçler Eğitim Teknolojisi Açısından Yaklaşım* (Ankara: Sevinç Matbaası, 1983), 76; Deryakulu, “Yapıcı Öğrenme”, 63-64.

öğrencilerin kendi öğrenmelerini yapılandırmaları için birden çok öğretim materyali birlikte kullanılmalıdır.¹⁰⁰ Örneğin abdest ile ilgili öğrencilerin öğrenmelerini, becerilerini yapılandırabilmeleri için sözel (öğretmen takrirleri), görsel (yazı tahtası, resim vb.), işitsel (dualar), görsel-işitsel (video vb.), yazılı (kitap vb.), üç boyutlu (su vb.) materyaller ve birincil bilgi kaynakları (öğrencinin abdest alması, gösteri veya drama yapılması vb.) bir sistem bütünlüğünde kullanılmalıdır.

Sonuç

Öğrencilerin kendi öğrenmelerini yapılandırması temel esasına dayanan yapılandırmacı yaklaşım, ülkemizde eğitim süreçlerinde uygulanmaya çalışılmaktadır. Öğrencilerin öğrenmelerini yapılandırmada etkili olan önemli öğelerden biri de öğretim materyalleridir. Çalışmanın amacı, öğrencilerin dini öğrenmelerini etkili bir şekilde yapılandırmaları için DKAB derslerinde kullanılacak öğretim materyallerini, materyallerin tasarım ve kullanım özelliklerini belirlemektir. Bu çerçevede dokümanlardan toplanan veriler üzerinde yapılan analizde üç temaya ulaşılmıştır. Bunlar, yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde kullanılacak öğretim materyalleri, materyallerin tasarımsal ilkeleri ve materyallerin kullanım ilkeleridir.

Öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmaları için çoğunlukla birincil bilgi kaynaklarının kullanımı desteklenmektedir. Gerçek yaşam deneyimleri sunan gerçek malzemeler, videolar/filmler, bilgisayar teknolojileri, Web 2.0 ve Web 3.0 araçları gibi birincil bilgi kaynakları, ham bilgiler sunarak öğrencilerin kendi öğrenmelerini oluşturmalarına fırsat sağlamaktadır. Yapılandırmacı öğretim uygulamalarında, öğrencilerin kendilerine aktarılan bilgileri olduğu gibi ezberlemeleri, almaları beklenmemektedir. Aksine öğrencilerin bilgi kaynaklarında yer alan ham bilgilerle karşılaşarak ön deneyim ve bilgilerine dayalı olarak yeni öğrenmeler gerçekleştirilmeleri, yeni anlamlar oluşturmaları ve yeni bilgiler oluşturmaları gerekir. Birincil bilgi kaynakları öğrencilere bu öğretim ortamını sağladıkları için yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB öğretim uygulamalarında ağırlıklı olarak bunların kullanımı önemsenmektedir.

DKAB derslerinde birincil bilgi kaynaklarının kullanımının mümkün olmadığı durumlarda ikincil bilgi kaynakları da kullanılabilir. Fakat yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde ikincil bilgi kaynaklarının kullanımı pek önerilmemektedir. Çünkü resim, fotoğraf, radyo, karikatür, grafik, kitap, öğretmen takrirleri gibi ikincil bilgi kaynaklarında yer alan bilgiler, kaynağı hazırlayanlar tarafında daha önceden oluşturulduğu için öğrencilerin bu kaynaklardan kendi anlamlarını ve yorumlamalarını oluşturması mümkün olmayabilir. Fakat eğer DKAB derslerinde ikincil bilgi kaynaklarının kullanımı gerekiyorsa, öğrencilerin kendi öğrenmelerini yapılandırabilmeleri için konuyla ilgili farklı görüşleri içeren ve birden çok ikincil bilgi kaynağı birlikte kullanılmalıdır.

Öğrencilerin DKAB derslerinde dinle ilgili öğrenmelerini etkili olarak yapılandırmaları için kullanılacak öğretim materyalleri belli ilkelere uygun tasarlanmalıdır. Öğretim materyalleri öncelikle öğrenciye görelilik ilkesine uygun tasarlanmalıdır. Çünkü dinle ilgili öğrenmeleri yapılandıracak olan öğrencidir. Bu

¹⁰⁰ Deryakulu, "Yapıcı Öğrenme", 63-65.

nedenle tasarlanacak materyaller öğrencilerin kültürel ve bireysel farklılıkları gözetenilerek hazırlanmalıdır. Ayrıca materyaller esnek özellikte de tasarlanmalıdır. Bu bağlamda materyallerde hazırlanacak içerik, konuyla ilgili temel kavramları ve ilkeleri içerecek şekilde bütünsel bir şekilde tasarlanmalı, konuyla ilgili örnekler verilmeli ve öğrencilerin üst düzey düşünmelerini ve analiz etmelerini sağlayacak sorular sorulmalıdır.

Tasarlanacak materyaller gerçek hayatı yansıtabilmeli ve gerçek hayata aktarılabilmelidir. Bu durum öğrencilerin öğrenmelerini uygulayarak yapılandırmalarına fırsat sunacaktır. Materyaller tasarlanırken anlamlı olacak şekilde tasarlanmalıdır. Çünkü materyallerin anlamlı olması, öğrencilerin öğrenmelerini kolay bir şekilde yapılandırmalarını sağlamaktadır. Materyallerin bir diğer tasarım özelliği ise çok kültürlülüktür. Materyaller tasarlanırken öğrencilerin farklı inançlara ve kültürlere sahip olabileceği gerçeğinden içerik de konuyla ilgili farklı inançları, görüşleri yansıtacak zenginlikte tasarlanmalıdır. Bu durum, öğrencilerin farklı anlayışlar, inançlar içerisinde yapacakları değerlendirme sonucunda kendi görüşlerini oluşturmalarına fırsat sunacaktır.

Yapılandırmacı yaklaşıma dayalı DKAB derslerinde öğretim materyallerinin kullanımında temel ilke öğrencilerin aktif olması, öğretmenin ise rehber olmasıdır. Bununla birlikte materyaller bir sistem bütünlüğünde ve iş birliği içinde kullanılıp değerlendirilmelidir. Bu durum da öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini etkili bir biçimde yapılandırmalarına imkân sağlamaktadır.

Son olarak DKAB derslerinde öğrencilerin dinle ilgili öğrenmelerini yapılandırmalarında öğretim materyalleri önemli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda araştırmacılar, öğretmenlerin DKAB derslerinde hangi öğretim materyallerini daha çok kullandıklarını, kullanılan materyallerin yapılandırmacı yaklaşıma uygun tasarlandıklarını ve kullanıldıklarını belirlemek için gözleme dayalı araştırmalar yapabilirler. Bu durum bir taraftan kullanılan materyallerin tasarımsal özelliklerini ortaya koyarken, diğer taraftan da DKAB öğretmenlerinin konuyla ilgili yeterliklerini belirleyecektir. Böylece konuyla ilgili eksiklik ve beklentiler tespit edilebilir.

Kaynakça

- Alkan, Cevat. *Eğitim Ortamları (Kavramlar Süreçler Araçlar Gereçler Planlama Organizasyon Yönetim Kullanma)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 1979.
- Alkan, Cevat. *Eğitim Teknolojisi*. Ankara: Atilla Kitabevi, 4. Baskı, 1995.
- Arslan, Mehmet. "Eğitimde Yapılandırmacı Yaklaşımlar". *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi* 40/1 (2007), 41-61.
- Aydın, Ayhan. *Eğitim Psikolojisi Gelişim-Öğrenme- Öğretim*. Ankara: Tekaç Yayınları, 8. Baskı, 2007.
- Aydın, Hasan. *Felsefi Temelleri Işığında Yapılandırmacılık*. Ankara: Nobel Yayınları, 2007.
- Ayhan, Halis. *Eğitim Bilimine Giriş ve İslamiyetin Eğitime Getirdiği Değerler*. İstanbul: Damla Yayınevi, 2. Baskı, 1986.
- Bilgin, Beyza - Selçuk, Mualla. *Din Öğretimi-Özel Öğretim Yöntemleri-*. Ankara: Gün Yayınları, 3. Baskı, 1997.
- Binbaşoğlu, Cavit. *Öğretim Metodu ve Uygulama*. Ankara: Binbaşoğlu Yayınevi, 1974.
- Ceylan, Yusuf. *Eğitimde Yapılandırmacılık ve Din Eğitimi*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- Creswell, John W. *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. ed. Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları, 3. Basım, 2017.

- Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. ed. Mesut Bütün - Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitabevi, 4. Basım, 2018.
- Çilenti, Kamuran. *Eğitim Teknolojisi (Kavramlar Araç ve Yöntemler Merkezler)*. Ankara: Kadioğlu Matbaası, 1979.
- Dale, Edgar. *Audio-Visual Methods In Teaching*. The United States Of America: The A Holt-Dryden Book Press, 1959.
- Demirel, Özcan. *Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 10. Baskı, 2007.
- Deryakulu, Deniz. "Yapıcı Öğrenme". *Sınıfta Demokrasi*, ed. Ali Şimşek. 53-77. Ankara: Eğitimsen Yayınları, 2000.
- Doğdu, Süleyman - Arslan, Zülfiyar. *Eğitim Teknolojisi Uygulamaları ve Eğitim-Araç Gereçleri*. Ankara: Tek Işık Baskı, 1993.
- Driscoll, Marcy P. *Öğretim Süreçleri ve Öğrenme Psikolojisi*. Çev. Ömer F. Tutkun - Seçil Okay - Evrim Şahin. Ankara: Anı Yayıncılık, 2012.
- Eda, Erdem – Özcan, Demirel. "Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23 (2002), 81-87.
- Elgin, Sait Güngör. "Öğretim Araç ve Gereçlerinin Kullanımı". *Eğitim Bilimleri Eğitim Teknolojisi*, ed. Ayhan Hakan. 81-100. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 1987.
- Erdem, Eda. *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2001.
- Ergin, Akif. *Öğretim Teknolojisi: İletişim*. Ankara: Pegem Personel Eğitim Merkezi, 1995.
- Ev, Halit. "Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Yapılandırmacı Öğrenme-İmkân ve Sınırlılıklar-". *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 32 (2010), 111-137.
- Güneş, Firdevs. *Yapılandırıcı Yaklaşım Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2007.
- Halis, İsa. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayınları, 2002.
- Hızal, Alişan. *Uzaktan Öğretim Süreçleri ve Yazılı Gereçler Eğitim Teknolojisi Açısından Yaklaşım*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1983.
- Horzum, Mehmet Barış. "Öğretmenlerin Web 2.0 Araçlarından Haberdarlığı, Kullanma Sıklıkları ve Amaçlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Uluslararası İnsan Bilimleri* 7/1 (2010), 603-634.
- İşman, Aytekin. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Sempati Pegem A Yayınları, 2. Basım, 2005.
- Karaman, Davut. *Din Öğretimi ve Yapılandırmacı Öğrenme Kuramı; Ortaöğretim DKAB Dersinin Değerlendirilmesi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayınları, 33. Baskı, 2018.
- Kaymakcan, Recep. "Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık". *Din Eğitiminde Çağdaş Konular*. ed. Mustafa Köylü. İstanbul: Dem Yayınları, 2012.
- Kaymakcan, Recep. "Türkiye'de Din Eğitiminde Çoğulculuk ve Yapılandırmacılık: Yeni Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Programı Bağlamında Bir Değerlendirme". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri* 7/1 (2007), 177-210.
- Kılıç, Gülşen Bağcı. "Oluşturmacı Fen Öğretimi". *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1/1 (2001), 7-22.
- Kızılabdullah, Yıldız. *Yapılandırmacılık Yaklaşımının İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinin Amaçlarının Gerçekleşmesine Etkisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2008.

- Koç, Gürcü - Demirel, Melek. "Davranışçılıktan Yapılandırmacılığa: Eğitimde Yeni Bir Paradigma". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 27 (2004), 174-180.
- Korkmaz, Mehmet. *Din Öğretimi Teknolojisi ve Materyal Geliştirme*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 4. Baskı, 2018.
- Kumar, Ranjit. *Araştırma Yöntemleri*. ed. Ömay Çokluk. Ankara: Edge Akademi Yayınları, 3. Basım, 2011.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (İlkokul 4 ve Ortaokul 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, (Ankara: MEB 2018).
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). *Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı (Ortaöğretim 9, 10, 11 ve 12. Sınıflar)*, (Ankara: MEB 2018).
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Klavuzu*, (Ankara: MEB, 2006).
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Klavuzu*, (Ankara: MEB, 2010).
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*, (Ankara: MEB, 2005).
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı*, (Ankara: MEB, 2010).
- Okan, Kenan. *Eğitim Teknolojisi (Eğitim Araçlarından Yararlanma)*. Ankara: Gül Yayın Evim, 1979.
- Okumuşlar, Muhiddin. *Yapılandırmacı Yaklaşım ve Din Eğitimi*. Konya: Yediveren Kitap Yayınları, 2014.
- Öcal, Mustafa. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Metodlar*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2. Baskı, 1991.
- Özden, Yüksel. *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Yayıncılık, 6. Baskı, 2003.
- Özmen, Haluk. "Fen Öğretiminde Öğrenme Teorileri ve Teknoloji Destekli Yapılandırmacı (Constructivist) Öğrenme", *The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET January 2004 3/1* (2004), 100-111.
- Pekgöz, Müslim - Hancılar, Rifat. *Eğitimde Görme ve İşitme Araçları*. Ankara: Güvendi Matbaası, 2. Baskı, 1972.
- Piaget, Jean. *Çocukta Zihinsel Gelişim*. Çev. Hüsen Portakal. İstanbul: Cem Yayınevi 1999.
- Rıza, Enver Tahir. *Eğitim Teknolojisi Uygulamaları*. İzmir: Anadolu Matbaası, 4. Basım, 1997.
- Schunk, Dale H. *Öğrenme Teorileri Eğitimsel Bir Bakışla*. Çev. Ed. Muzaffer Şahin. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2009.
- Senemoğlu, Nuray. *Gelişim Öğrenme ve Öğretim Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 22. Baskı, 2012.
- Slavin, Robert E. *Eğitim Psikolojisi Kuram ve Uygulama*. Çev. ed. Galip Yüksel. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2013.
- Smaldino, Sharon E. - Lowther, Deborah L. - Mims, Clif - Russell, James D. *Eğitim Teknolojileri ve Öğrenme Araçları*. Çev. ed. Asım Arı. Konya: Eğitim Yayınevi, 2015.
- Şahin, Tuğba Yanpar - Yıldırım, Soner. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Anı Yayıncılık 1999.
- Şaşan, Hasan H. "Yapılandırmacı Öğrenme". *Yaşadıkça Eğitim*, 74-75, (2002).
- Şimşek, Nurettin. "Yapılandırmacı Öğrenme ve Öğretime Eleştirel Bir Yaklaşım". *Eğitim Bilimleri ve Uygulama* 3/5 (2004), 115-139.
- Şimşek, Eyup - Karasu, Tecelli. "Din Eğitiminde Engellilere Yönelik Öğretim Materyalleri (Öğretmen Görüşlerine Dayalı)". *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 37 (2016), 51-73.
- Yalın, Halil İbrahim. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 8 Baskı, 2003.

- Yaşar, Ş. "Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci", *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 8/1-2 (1998), 68-75.
- Yelken, Tuğba Yanpar. *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı*. Ankara: Anı Yayınları, 11. Baskı, 2012.
- Yıldız, Rauf. "Öğretim Araç-Gereçlerini Etkili Kullanma". *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme*, ed. Rauf Yıldız. Konya: Atlas Kitabevi, 2004.
- Yurdakul, Bünyamin. "Yapılandırmacılık", *Eğitimde Yeni Yönelimler*. ed. Özcan Demirel. 39-65. Ankara: Pegem Akademi Yayınları, 4. Baskı, 2010.
- Zengin, Mahmut. *Din Eğitimi ve Öğretiminde Yapılandırmacı Yaklaşım*. İstanbul: Dem Yayınları, 2. Baskı, 2017.
- Zengin, Mahmut. *Yapılandırmacılık ve Din Eğitimi İlköğretim DKAB Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi ve Öğretmen Görüşleri Açısından Etkililiği*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2010.